

УЛОГА САВРЕМЕНОГ ТУРИЗМА У РЕАЛИЗАЦИЈИ КОНЦЕПТА ОДРЖИВОГ РАЗВОЈА

THE ROLE OF MODERN TOURISM IN REALIZING THE CONCEPT OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT

Александар Лукић¹
Милан Нововић^{1а}

Прегледни рад
DOI: 10.5937/UIB25152L

АПСТРАКТ

У савременом друштву туризам представља значајан фактор у остваривању концепта одрживог развоја, који се темељи на хармонизацији економских, друштвених и еколошких аспеката. Савремени туризам, кроз промишљене стратегије и праксе, може допринети очувању природних ресурса и културног наслеђа, истовремено подстичући локалне економије и унапређујући квалитет живота заједница. Један од кључних аспеката савременог туризма је фокус на еколошку свест и одговорно понашање туриста, што укључује коришћење одрживих ресурса и очување биодиверзитета. Такође, развијање екотуризма и одрживих туристичких пракси може допринети промоцији локалних култура и традиција, чиме се јача идентитет заједница, подстиче развој економије и доприноси очувању природних ресурса.

Кључне речи: одрживи развој, еколошке стратегије, одрживи туризам.

ABSTRACT

In modern society tourism represents a significant factor in realizing the concept of sustainable development, which is based on the harmonization of economic, social and ecological aspects. Modern tourism, through thoughtful strategies and practices, can contribute to the preservation of natural resources and cultural heritage, while stimulating local economies and improving the quality of life of communities. One of the key aspects of modern tourism is the focus on environmental awareness and responsible behavior of tourists, which includes the use of sustainable resources and the preservation of biodiversity.

¹ Академија за хотелијерство, туризам и велнес, Београд, 1_Др, ORCID: 0000-0002-4922-2937, 1а_Др, ORCID: 0000-0002-6944-7973

Also, the development of ecotourism and sustainable tourism practices can contribute to the promotion of local cultures and traditions, thereby strengthening the identity of communities, encouraging economic development and contributing to the preservation of natural resources.

Keywords: *sustainable development, ecological strategies, sustainable tourism.*

УВОД

Одрживи развој представља приступ који омогућава економски и социјални напредак уз истовремено очување животне средине за будуће генерације.

Његов циљ је постизање равнотеже између економског раста и заштите природних ресурса. У оквиру концепта одрживог развоја, туризам игра кључну улогу, јер очувана природа и културна баштина привлаче туристе.

Еколошке стратегије које укључују заштиту животне средине, могу допринети дугорочном и стабилном развоју туристичких дестинација. Ове стратегије пружају оквир за одговорно коришћење ресурса, чиме се смањује негативан утицај на околину и стварају услови за развој туризма. Одрживи туризам не само да доприноси економском просперитету, већ и јача свест о важности очувања природних и културних вредности.

ПОЈАМ И ПРИНЦИПИ ОДРЖИВОГ РАЗВОЈА

Одрживи развој је развој који задовољава потребе садашњости тако да не смањује могућности задовољавања потреба будућих генерација. Он подразумева експлоатацију природе и њено коришћење за економски напредак и добробит људи, али на такав начин да се очувају неопходне природне равнотеже и претпоставке развоја који неће доћи у питање због начина односа људи према природи данас.

Основни принципи на којима се овај концепт заснива су:

- принцип еколошке одрживости, који осигурава да развој буде усклађен са очувањем виталних еколошких процеса, биолошке разноврсности и природних ресурса, чиме се омогућава дугорочна стабилност екосистема. Овај принцип наглашава потребу за рационалним коришћењем природних ресурса како би се смањио негативан утицај на животну средину, што укључује заштиту станишта, смањење загађења и очување природних циклуса;

- принцип социјалне и културне одрживости, који обезбеђује да развој буде компатибилан са културним и традиционалним вредностима људских заједница и доприноси јачању њиховог идентитета;

- принцип економске одрживости, који обезбеђује да развој буде економски ефикасан да се ресурсима управља на начин да њих могу успешно дакористе и будуће генерације. Овај принцип подразумева не само ефикасно коришћење ресурса, већи развој стратегија које укључују иновације и технолошки напредак како би се обезбедила дугорочна економска стабилност.

Одрживи развој се бави изазовима модерног друштва у контексту глобалних еколошких проблема и у први план истиче квалитет животне средине као основни елемент развоја, који треба да допринесе квалитетнијем начину живота свих у складу са потребама и ограничењима природе.

Он се заснива на захтеву да човек природу сачува на одрживим основама и даје користи онолико колико дозвољава њено репродуковање. Заштитом околине осигурава се очување природних заједница и рационално коришћење природних извора и енергије, као основни услов здравог и одрживог развоја. Овај приступ је од суштинског значаја, јер уколико се природа неконтролисано и прекомерно експлоатише, може доћи до нарушавања природне равнотеже и еколошких катастрофа, са дугорочним последицама по животну средину и људско друштво.

Одрживи развој је складан однос екологије и привреде како би се природно богатство сачувало и за будуће нараштаје. Може се рећи да он представља генерално усмерење, тежњу да се створи бољи свет, преко уравнотежења социјалних, економских и фактора заштите животне средине. Суштина овог концепта лежи у препознавању чињенице да квалитет животне средине мора постати приоритет у свим аспектима друштвеног и економског развоја. У том смислу, важно је да се непрекидно указује на потребу за хармоничном интеракцијом између људских активности и природног окружења и да се нагласи да су људска бића део сложених еколошких система који захтевају пажљиво управљање. Одрживи развој потенцира промишљен приступ природним ресурсима чије коришћење мора бити у складу са њиховим природним циклусима.

Прекомерна експлоатација природних ресурса може довести до њиховог исцрпљивања, што не само да угрожава еколошку равнотежу, већи економски развој и друштвену стабилност. На пример, прекомерна сеча шума не само да смањује биодиверзитет, већ и утиче на квалитет ваздуха и воде, што може имати директне последице по здравље људи.

Осим еколошких аспеката, одрживи развој има и дубоке друштвене и економске димензије. Он тежи да осигура да сви чланови друштва имају приступ основним ресурсима и услугама, као што су чиста вода, храна, образовање и здравствена заштита, и на тај начин доприноси смањењу сиромаштва и друштвених неједнакости. У том контексту, одрживи развој не значи само заштиту природе, већ и унапређење квалитета живота свих појединаца, посебно оних најугроженијих.

Одрживи развој се, дакле, темељи на интеграцији еколошких, економских и друштвених димензија, што захтева свеобухватан приступ који узима у обзир различите аспекте живота и интеракције између људи и природе. У том смислу, важно је развијати свест о значају очувања природних ресурса и унапређења животне средине кроз образовање и информисање заједница.

Образовне иницијативе које се фокусирају на еколошке теме могу помоћи у обликовању ставова и понашања појединаца, чиме се подстичу одговорнији начини употребесурса. Осим тога, важно је нагласити улогу влада и међународних организација у промовисању одрживих политика. Кроз доношење законодавства које подржава заштиту животне средине, као и стимулисање еколошки прихватљивих пракси, власти могу значајно допринети како остварењу циљева одрживог развоја, тако и повећању запослености и побољшању економских услова. На пример, прелазак на соларне и ветроелектране може смањити зависност од фосилних горива, а истовремено створити нова радна места у сектору обновљивих извора енергије. Такође, локалне заједнице могу да профитирају од екотуризма, који не само да чува природне ресурсе, већ и подржава локалну економију.

ИЗАЗОВИ И МОГУЋНОСТИ ОДРЖИВОГ РАЗВОЈА У ТУРИЗМУ

Туризам је сложени систем у коме природа представља један од основних фактора. Развој туризма је знатно условљен квалитетом животне средине, њених природних и културних вредности. Здрава животна средина и леви предели чине основу туристичког развоја. У том контексту, стратегија одрживог туристичког развоја има кључну улогу јер се фокусира на очување тих вредности. Основни циљеви стратегије одрживог туристичког развоја су побољшање квалитета живота локалне заједнице, задовољавање потреба туриста и заштита животне средине.

Повећана тражња туриста за квалитетном средином и сарадња са локалном заједницом у области очувања животне средине главни су фактори развоја одрживог туризма који, пре свега, подразумева одговорно понашање када је у питању коришћење природних ресурса.

Одрживи туризам треба да одговори потребама и интересима локалне заједнице на начин који ће допринети побољшању услова живота и рада. То подразумева јасну комуникацију између локалног становништва и пружалаца туристичких услуга, као и укључивање локалних становника у доношење одлуке које се тичу туризма. На тај начин, туризам може постати фактор економског развоја и унапређења квалитета живота у заједници.

Одрживи туризам треба да обезбеди висок ниво услуга и искустава за туристе, као и да подржи локалну економију. То укључује развој производа и услуга које су атрактивни за посетиоце, узимајући у обзир њихове жеље и потребе. На тај начин, могуће је створити хармоничан однос између посетилаца и локалне заједнице, који ће допринети обостраном задовољству и напретку.

Квалитет животне средине директно утиче на привлачност дестинација, из чега следи да је очување природних и културних ресурса од суштинског значаја за одрживи развој туризма. Природни ресурси представљају основне атракције за туристе. Они не само да пружају могућности за одмор и рекреацију, већ и обогаћују искуства.

Степен очуваности животне средине има директан утицај на туристичку привлачност. Дестинације које су суочене са проблемима као што су загађење, прекомерна урбанизација или губитак биодиверзитета могу изгубити свој туристички потенцијал. С друге стране, очуване и одрживе средине нуде бољи квалитет живота за локално становништво и пружају позитивно искуство за посетиоце.

Очување животне средине доприноси стварању здравијег окружења, што може подстаћи туристе да се дужи задрже на некој дестинацији и да је поново посете. Здравом животно окружење често резултира разноликом флором и фауном, што може привући екотуристе и љубитеље природе. Такође, очување животне средине може побољшати и квалитет услуга које дестинација нуди.

Заједнице које се фокусирају на одрживост често пружају туристима аутентична искуства, укључујући локалне производе и традиције, чиме се додатно обогаћује доживљај посетилаца. Ове интеракције са локалним становништвом не само да доприносе очувању културне баштине, повећању економских ресурса локалних средина.

Осим природних ресурса туризам зависи и од културних вредности које дестинација нуди. Културна баштина, традиција и локални обичај доприносе јединственост и сваке туристичке дестинације. Туристи често траже аутентична искуства, која укључују интеракцију са локалним становништвом и учешће у традиционалним активностима. Интеракција са локалним заједницама може укључивати различите аспекте, као што су учешће у традиционалним фестивалима, радионицама заната, дегустацијама локалне хране или вођење

разговора са уметницима и мајсторима. Ове активности не само да обогаћују искуства посетилаца, већ и отварају врата за разумевање и поштовање локалне културе. Поред тога, овакве интеракције доприносе очувању културне баштине, јер подстичу локалне заједнице да чувају сопствене традиције и обичаје. Када туристи покажу интересовање за локалну културу, то може довести до повећања свести о важности очувања тих вредности.

Веза између туризма и одрживог развоја је комплексна и вишедимензионална. Туризам може имати значајан утицај на одрживи развој, како позитиван, тако и негативан.

Када је реч о позитивним импликацијама овог односа треба рећи да туризам може значајно допринети економском развоју одређених подручја. Стварањем нових радних места, подстицањем локалних инвестиција и пружањем подршке локалним заједницама кроз развој различитих сектора, као што су угоститељство, транспорт и занатство, туризам може допринети општем економском напретку и побољшању квалитета живота.

Поред тога, туризам игра важну улогу у дефинисању економске вредности природних и културних ресурса. Када се природне и културне атракције правилно валоризују оне генеришу приходе који се могу усмерити на очување и заштиту ових ресурса. Ова динамика ствара подстицај за одрживо управљање ресурсима, чиме се чувају и унапређују екосистеми и културно наслеђе.

Поред бројних позитивних ефеката које туризам може имати на економску валоризацију природних и културних ресурса, неопходно је обратити пажњу и на његове негативне последице које могу угрозити одрживост ових вредности. Туризам врши директан притисак на осетљиве екосистеме изазивајући њихову деградацију и нарушавање биљног и животињског света.

Окупљање великог броја туриста на одређеним местима може довести до прекомерне употребе ресурса, као што су вода и енергија. Такође, изградња инфраструктуре често захтева крчење шума или промене у природним стаништима, што може угрозити локалну флору и фауну.

Туризам значајно доприноси глобалном загађењу кроз повећану емисију штетних гасова због транспорта, као и кроз отпад који се ствара у туристичким дестинацијама. Масовни туризам често доводи до преоптерећења локалних екосистема, што може изазвати деградацију природних ресурса и губитак биодиверзитета. Такође, туризам може изазвати промене у начину живота локалних заједница. Са повећањем броја туриста, често долази до комерцијализације локалне културе, што може довести до губитка аутентичности и традиција.

ЗАКЉУЧАК

Савремени туризам има важну улогу у реализацији концепта одрживог развоја, јер омогућава усклађивање економских, социјалних и еколошких циљева. Одрживи туризам доприноси не само очувању природних ресурса и културне баштине, већ и унапређењу квалитета живота локалних заједница. Примена принципа одрживости у туризму може значајно допринети смањењу социјалних неједнакости, унапређењу образовања и здравствене заштите, као и подизању свести о значају очувања животне средине. У том смислу, кључно је да сви учесници у сектору туризма препознају своју одговорност и активно се укључе у промоцију одрживих пракси. Тиме не само да ће допринети развоју туризма, већ ће и позитивно утицати на друштвени напредак и очување природних ресурса.

Литература

- Бошковић, Т: "Одрживи туризам као савремени концепт развоја туризма", *Школа бизниса*, 4, 2008, стр. 123-127
- Dredge, D: "Regenerative Tourism: Transforming Mindsets, Systems and Practices" *Journal of Tourism Futures*, 8(3), 2022, pp 269-281
- Ђукић, П: "Одрживи развој – интегрално разумевање и примена у универзитетској настави у Србији", Универзитет и одрживи развој, Факултет политичких наука, Београд, 2011
- Миловић, Н: "Еколошка економија", Економски факултет, Подгорица, 2013
- Mowforth, M., Munt, I: "Tourism and Sustainability: Development, Globalisation and New Tourism in the Third World". Routledge, London, 2016
- Нововић, М., Стојановић, Р: "Одрживи туристички развој у функцији повећања конкурентности Републике Србије као туристичке дестинације", *Регионални развој и демографски токови земаља Југоисточне Европе*, 26, Економски факултет, Ниш, 2021, стр. 377-386
- Почуча, Н: "Еколошки одрживи развој као друштвена одговорност", АГМ књига доо, Београд, 2021
- Рајковић, Д: "Основи одрживог развоја", Висока техничка школа струковних студија, Крагујевац, 2020
- Richardson, R: "The Role of Tourism in Sustainable Development", *Oxford Research Encyclopedia of Environmental Science*, 2021, pp 4-30
- Стојановић, В: "Туризам и одрживи развој", Природно-математички факултет, Нови Сад, 2011
- Штрбац, Н., Вуковић, М., Воза, Д., Сокић, М: "Одрживи развој и заштита животне средине", *Рециклажа и одрживи развој*, 5, 2012, стр. 18-29